

Maia Plissétskaia: el mite rebel del Bolshoi

El dissabte 2 de maig Maia Plissétskaia va morir d'un atac de cor a l'edat de 89 a Munic, on vivia amb el seu marit, el compositor Rodion Sxedrin. La seva carrera va anar sempre lligada al teatre que l'havia vist créixer, el Bolshoi; de fet, d'ella s'ha dit que encarnava l'esperit d'aquesta mítica companyia.

Per Clàudia Brufau

Ulls magnètics, braços hipnòtics, salts vertiginosos, presència electrificant, cabellera pèl-roja. *“Era un animal escènic. Ella veia la dansa no només des de la seva vessant física; era una artista en el sentit més ampli de la paraula. Musicalment tenia una oïda privilegiada i era tota una actriu.”* Ho recorda Arantxa Argüelles, que va ballar sota la direcció de Maia Plissétskaia al Ballet Nacional Clásico de España.

Maia Plissétskaia representava tant la bellesa etèria com la terrenal, coneguda per encarnar grans rols del ballet clàssic i de la dansa del segle XX amb un estil propi, inconfusible. *La mort del cigne* és sens dubte la seva interpretació més emblemàtica, però també *Carmen*, el *Bolero de Ravel* de Béjart, *Odette-Odile d'El llac dels cignes* o *Kitri del Don Quixot* la van donar a conèixer com una de les ballarines més versàtils de la seva època. Plissétskaia és de la generació de llegendes del ballet, de les *primas ballarinas absolutes*, com Margot Fonteyn o Alicia Alonso. Ballarines que van esdevenir icòniques, figures glamuroses que van aixecar passions i que van ser gairebé tan famoses com les estrelles del cinema. Era també un dels grans exponents de les fornades d'extraordinaris ballarins que van sortir dels planters del ballet de Rússia -les escoles del Kirov i el Bolshoi- durant l'era soviètica, alguns dels quals van esdevenir grans estrelles de companyies americanes o europees quan van desertar, com Rudolf Nureiev, Mikhaïl Baryshnikov o Natalia Makarova.

Nascuda el 1925 a Moscou, la infància de Maia Mikhaïlovna Plissétskaia va estar profundament marcada per la pèrdua i el terror. El seu pare, Mikhaïl Plisetski -enginyer de mines- va ser arrestat el 1937 com a *“enemic del poble”* durant les purgues del Partit Comunista. Tant el seu pare com la seva mare, l'actriu de cinema mut Rakhil Messerer-Plissestakaia, provenien de famílies jueves de Lituània. Plisetski, va

desaparèixer –fins al 1989 la seva filla no va saber que havia estat afusellat el 1938–, i la seva mare, acusada de traïdora, va ser deportada a un gulag al *Kazakhstan*, d'on va ser alliberada el 1941. Durant aquesta època Maia Plissétskaia i el seu germà Aleksandr van ser acollits pels germans de la seva mare, Sulamith i Asaf Messerer, ambdós ballarins solistes del Ballet del Teatre del Bolshoi. Malgrat les dificultats, Plissétskaia va estudiar dansa durant la seva infància i adolescència. El 1943 es va graduar i va entrar a formar part del Ballet del Bolshoi.

Gairebé no va conèixer les files del cos de ball: al cap d'un any va ser promoguda a ballarina principal interpretant els rols de ballets clàssics com *Raimonda* o *El llac dels cignes* i repertori soviètic com *Spartacus* de Iuri Grigorovitx. Després de Galina Ulanova, ella era la ballarina més important de la companyia, però tot i així no sempre va rebre un bon tracte de la direcció del teatre ni del Partit Comunista, que la considerà “inexportable” –era jueva i aleshores les campanyes antisionistes estaven a l'ordre del dia i, a més, la seva família tenia tot un historial en el Partit. El 1956, en què tot el Bolshoi actua per primera vegada a Occident, concretament al Covent Garden de Londres, a ella li ho van prohibir. Si bé durant aquesta època el Kirov i el Bolshoi van produir ballarins que emocionaven el públic internacional, el repertori que es va crear quedava restringit a la ideologia política.

“Ella era una figura que estava per sobre de la política, tot i que fos una persona que no estava a favor del comunisme. A Rússia el ballet és considerat un pilar fonamental de la seva cultura”, explica Argüelles. El 1959, Nikita Khrushov, primer secretari del Partit Comunista, li va permetre sortir de gira amb la companyia pels Estats Units, on el públic es va retre als seus peus. Aquesta època va ser feliç i fructífera per a ella, tant a nivell personal com artístic: es va casar amb el compositor Rodion Sxedrin, i quan Galina Ulanova es va retirar, Plissétskaia va ser nomenada *prima ballerina assoluta*. Gràcies al fet que finalment podia viatjar, va poder començar a ballar un repertori més ampli i contemporani. Eren els temps en què molts ballarins del Bolshoi i el Kirov van desertar per ballar en companyies occidentals. Ella mai no va desertar, tot i tenir un caràcter rebel, com diu el crític i historiador de dansa Tim Scholl: “*Plissétskaia sempre tornava a Rússia.*”

La rose malade de Roland Petit o *Isadora* de Maurice Béjart són els ballets més emblemàtics que van crear aquests coreògrafs per a ella, de qui va ser musa. Als seus cinquanta anys va hipnotitzar el públic ballant el *Bolero de Ravel* de Béjart. Durant la dècada dels anys seixanta i setanta també va crear les seves pròpies coreografies, com *Anna Karènina*, que ella mateixa va protagonitzar i per a la qual el seu marit, Sxedrin, va escriure la partitura. Fascinada per la dansa espanyola des de menuda, va encarregar al ballarí cubà Alberto Alonso que li creés una Carmen per a ella. *Carmen Suite* (1967), amb arranjaments de Sxedrin sobre la partitura original de Bizet, va escandalitzar els oficials. També va ser la peça que ella va escollir per acomiadar-se dels escenaris al Bolshoi. En aquesta ocasió, Plissétskaia va compartir el paper de Carmen amb una jove Arantxa Argüelles: “*Ara valoro molt haver pujat a l'escenari amb ella, les ovacions del públic eren impressionants quan vam sortir a saludar.*”

Després de gairebé cinquanta anys damunt els escenaris, la seva tasca en el món de la dansa va continuar com a mestra i directora –va dirigir el Ballet de l'Òpera de Roma, i entre 1987 i 1990 el Ballet Lírico Nacional de Espanya. El 1994 va escriure les seves memòries: *Yo, Maya Plisetskaya* (Ed. Nerea, 2006), en les quals la ballarina va relatar des de les seves experiències més traumàtiques, com la mort del seu pare, fins a la seva amistat amb Robert Kennedy.

Allà on anava captivava amb la seva personalitat aclaparadora; Argüelles en té una imatge molt clara: “*Gairebé no ens podíem entendre parlant, però no calia, tenia una cara tan expressiva que no feia falta que digués res. Era fascinant; encara que estigués menjant una tapa de pernil, tan sols el gest que feia amb el braç ja era artístic.*” Ella dominava magistralment el llenguatge més universal que tenim per

comunicar-nos: el gest.